

Država oštećena za gotovo

Najmanje četiri miliona mobilnih

Samo na carini izgubljeno 72 miliona evra; Legalno uvezeno tek 2.786.250 mobilnih telefona od 1997. do 2007; U istom periodu zabeleženo je skoro sedam miliona mobilnih pretplatnika; Svaki drugi mobilni telefon ilegalno uvezen, a zbog tog krijumčarenja još niko nije krivično odgovarao; Domaćem tržištu potrebno čak 1.500.000 mobilnih telefona godišnje, a prošle godine legalno uvezeno tek 1.038.206

ISTRAŽUJEMO

Slobodanka Stamenić

Tekst je nastao u sastavu regionalnog trening programa „Istraživačko novinarstvo i organizirani kriminal“ Trening centra Medija centra Sarajevo

Poslednjeg dana januara ove godine, carinici su na graničnom prelazu Kelebija odlučili da detaljno pretresu autobus na liniji Flensburg - Tutin. Kada su podigli vozačev ležaj, otkrili su robu u vrednosti od više od milion dinara. Da je pronađena droga, vest bi verovatno bila prenesena kao važna, ali su pod dušekom bili - mobilni telefoni. Protiv odgovornih je pokrenut prekršajni postupak, telefoni su zaplenjeni i time je ta priča završena. Ono što nije prepoznala država, lako su nanjušili krijumčari.

Takozvani „mravlji šverc“, krijumčarenje u više navrata po malo mobilnih telefona, sistematski uskraćuje državi dažbine u ogromnom iznosu na uvoz jedne od najpopularnijih roba u Srbiji. I pored toga, ovaj fenomen je neprimetan u javnosti i zbog njega još niko nije krivično odgovarao.

Zbog ilegalnog uvoza mobilnih telefona u prethodnih deset godina, državna kasa je u najboljem slučaju izgubila više od 158.400.000 miliona evra. Računica je veoma jednostavna. Naime, zvanični podaci mobilnih operatera govore da je na mobilnim mrežama početkom 2007. bilo nešto manje od sedam miliona pretplatnika, a za korišćenje SIM kartice neophodan je i telefon. Sa druge strane, prema zvaničnim podacima Uprave carina u zemlju je legalno uvezeno tek 2.786.250 mobilnih telefona u periodu od 1997. do 2007. Poređenjem te dve cifre može se zaključiti da je ilegalno uvezeno najmanje četiri miliona mobilnih telefona. Računica se može zaustaviti na toj cifri čak i pod pretpostavkom da ni sve pretplatničke kartice nisu aktivne, jer pretplatnici menjaju mobilne aparate. Operateri navode da se telefoni u Srbiji menjaju na dve do tri godine, čime bi se procena o broju ilegalno uvezenih telefona i više nego udvostručila.

Time bi se udvostručio i gubitak iz budžeta. Na tih četiri miliona telefona nije plaćena carina. Kako se prosečna cena telefona kreće oko 120 evra, a carina iznosi 15 odsto, na po-

menutu količinu telefona u budžet bi samo za carinu bilo uplaćeno 72 miliona evra. Poređenja radi, Specijalno tužilaštvo za borbu protiv organizovanog kriminala podiglo je optužnicu protiv 53 osobe, pripadnika takozvane drumske mafije, jer su državu u dve godine oštetili za 6,5 miliona evra uzimajući za sebe deo novca od naplate putarina. Dok je sudenje članovima drumske mafije u toku i preči im višegodišnja robija, za ilegalan uvoz mobilnih telefona na veliko nikada niko nije osuđen.

Uvozom mobilnih telefona može da se bavi bilo koje pravno lice, a ne postoji registar distributera, pa svaka trgovina tehničkom robom može da prodaje i mobilne telefone. U toj trgovini, međutim, država gubi još novca jer se ilegalno uvezeni telefoni obično prodaju bez plaćanja poreza na dodatnu vrednost. Iako kupac pla-

- Jedan od načina na koji pokušavaju ilegalni uvoz mobilnih telefona je i takozvani „mravlji šverc“ gde nekoliko švercera radi za jednu osobu i naručioca. „Mravlji šverc“ podrazumeva da se roba u dozvoljenim količinama za sopstvene potrebe, u ovom slučaju mobilni telefoni, prenosi i nekoliko puta u toku dana - objašnjava pomoćnik direktora Uprave carina Sektora za kontrolu primene carinskih propisa Aleksandar Vulović.

Novi način krijumčarenja mobilnih telefona, prema njegovim rečima, jeste kada se prenose rastavljeni, kao rezervni delovi potrebni za servis, da bi se po dostavi naručiocu ponovo sastavili.

Međutim, primer pokušaja krijumčarenja mobilnih telefona u vrednosti od više od milion dinara sa početka ovog teksta, kao i primer sa istog graničnog prelaza od 5. marta,

javiti zvaničnih distributera mobilnih i fiksnih telefona, radi regulisanja, odnosno legalizovanja tržišta. Primenom navedene odluke, odobren je uvoz 98.515 mobilnih telefona u 2005. godini, a poslednji aparati iz tog kontigenta u zemlju su uvezeni do polovine 2006. godine. Prošle godine odobren je uvoz 1.321.360 mobilnih telefona, koje distributeri još uvek uvoze. Od početka 2008. legalno je uvezeno tek 1.000 mobilnih telefona.

„Primenom mere o kontingentima, tržište telefona u zemlji ulazi u zakonske okvire, a ocenjeno je da i dalje postoji potreba da se primenom kratkoročnih mera carinske politike nastavi sa beneficijama pri uvozu telefona“, ističu iz Ministarstva finansija. Isti izvor navodi da su „Telekom Srbija“, „Telenor“ i „Vip mobile“ zajedničkim dopisima od 15. avgusta 2007. izneli podatak da

lefone na sumnjivim lokacijama bez garancija, ovlašćenja i licenci, podstiče njihovu nelegalnu nabavku i prodaju.

TELEFON U PROMET

Nelegalni promet mobilnim telefonima u 2006. vredeo je 170 miliona dinara, procenjuje Tržišna inspekcija. Iste godine, za samo 15 dana inspektori su u velikim gradovima Srbije zaplenili telefona i opreme u vrednosti od tri miliona dinara. Prema rečima načelnice Tržišne inspekcije Vere Despotović, inspektori indirektno vrše kontrolu trgovine mobilnim telefonima - na osnovu Zakona o oglašavanju. Po tim osnovama, vodi se 300 pretežno prekršajnih sudskih postupaka.

Despotović napominje da se u pojedinačnoj akciji tržišne inspekcije zatvori pet do 10 radnji, sve dok ne otklone nepravilnosti u poslovanju. „Najčešće lažno oglašavaju kako imaju 20 do 30 modela telefona. Odemo u radnju i pronađemo par komada. Osim toga, telefon oglase po jednoj, a zalihe drže po nižoj ceni“, ukazuje Despotović.

Ona objašnjava da svaki mobilni telefon mora da poseduje dokumentaciju na srpskom jeziku, koja sadrži uputstva i garancije. Nepostojanje zvanične dokumentacije i garancije siguran je znak da je telefon iz „crnih tokova“, odnosno da je reč o ilegalnoj trgovini. Takođe, svaka prodavnica telefona mora da obezbedi servis. U slučaju da nešto od navedenog nije poštovano, po reklamaciji građana na lažno obaveštenje o servisnoj mreži, tržišni inspektori kontrolišu radnje. „Da nismo ovlašćeni da proveravamo oglašavanje, ništa ne bismo otkrili“, naglašava naša sagovornica. Tako se dešava da inspekcija otkrije naizgled sve ispravno: fakture od uvoza, plaćenu carinu i druge dažbine, garantni list... Međutim, ilegalnu trgovinu inspekcija tada „lovi“ tek na osnovu lažnog oglasa. Despotović potvrđuje da trenutno ne postoji spisak prodavnica mobilnih telefona, jer su uslovi za registraciju u Agenciji za privredne registre liberalizovani. Ministarstvo trgovine treba da uredi baze podataka, kaže ona, što je i predviđeno Predlogom zakona o trgovini.

Iz Tržišne inspekcije tvrde

Godina uvoza	Količina mobilnih telefona
1997.	5.270
1998.	14.794
1999.	9.841
2000.	8.572
2001.	33.396
2002.	150.692
2003.	1.725.427
2004.	228.574
2005.	145.059
2006.	464.698
2007.	1.038.206

ća cenu telefona koja uključuje porez, prodavac taj novac zadržava za sebe. Bez adekvatnih mehanizama da kontroliše uvoz i promet mobilnih telefona, ali i zbog nedostatka kontrole poreza koji se u takvoj trgovini ostvari, Srbija je ostala uskraćena za carinu i porez koji bi naplatila od uvoza i trgovine četiri miliona mobilnih telefona.

NEOPAŽENO KROZ CARINU

Mobilni telefoni u Srbiju ulaze „na crno“ istim kanalima kao i ostala roba pogodna za šverc. Ipak, iako su mobilni telefoni sve manji, nisu baš igle pa se nameće pitanje kako je najmanje četiri miliona takvih aparata neopaženo prošlo carinu?

kada su otkrivena 104 mobilna telefona sa pratećom opremom, ukazuju da se telefoni ne unose samo na sitno, mravljim švercom „za sopstvene potrebe“.

Vlada Srbije u nekoliko navrata je proteklih godina propisivala kriterijume za carinske kontigente za uvoz robe, uključujući i mobilne telefone. U više navrata primenjivana je odluka o uvozu kontigenata, koja je na snazi i od 1. januara tekuće godine.

Iz Ministarstva finansija navode da se mobilni telefoni mogu uvoziti uz carinu od 10 odsto, za razliku od druge robe na koju se plaća 15 odsto, ukoliko se uvoze u propisanim količinama u carinskim kontingentima.

Prema navodima Ministarstva, to je pokrenuto na inici-

je domaćem tržištu potrebno čak 1.500.000 mobilnih telefona godišnje. Ako se sa tim upoređi podatak da je prošle godine legalno uvezeno tek 1.038.206 mobilnih telefona, može se zaključiti da se trećina tržišta snabdela krijumčarenim telefonima.

- Imajući u vidu način na koji se nelegalno prenose mobilni telefoni i resurse koji se angažuju u njegovom sprečavanju, produktivnije je raditi na prevenciji, koja podrazumeva saradnju svih ostalih državnih organa, naknadnim kontrolama i proverama. To podrazumeva i uređivanje domaćeg tržišta, davanje ovlašćenja i zvaničnih licenci za zastupanje, trgovinu i servise - ističe Vulović.

On zaključuje da svest građana koji kupuju mobilne te-